

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Навчально-науковий інститут бізнесу і менеджменту

Кафедра організації виробництва, бізнесу та менеджменту

Кук Оксана Сергіївна

УДК 338.439.4:658.51

**Реферат
дипломної магістерської роботи**

**УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
ЕНФЕКТИВНОСТІ ВИРОЩУВАННЯ СОНЯШНИКУ НА
МАТЕРІАЛАХ ПРИВАТНОГО АГРАРНОГО
ПІДПРИЄМСТВА**

*спеціальність 073 «Менеджмент»
(освітньо-професійна програма «Менеджмент і адміністрування»)*

Харків – 2018 р.

Дипломною магістерською роботою є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук,
Власенко Тетяна Анатоліївна,
Харківський національний технічний
університет сільського господарства
імені Петра Василенка,.

Захист відбудеться 19 грудня 2018 р. на засіданні Екзаменаційної комісії у ХНТУСГ за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44, ауд. 105.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Актуальність теми дипломної магістерської роботи.

Одним з найважливіших бюджетоутворюючих секторів аграрного ринку України є олійно-жировий підкомплекс. Причини, що знижують темпи розвитку агропромислового комплексу, багатопланові і носять не тільки економічний, але політичний та соціальний характер: від необґрунтованого скорочення державної підтримки сільських територій до значної міграції сільського населення в зв'язку з відсутністю нормальних умов проживання та праці.

Сфера виробництва і переробки олійної сировини, в тому числі соняшнику - важлива складова частина агропромислового комплексу. Його кінцева продукція – рослинна олія, маргарини, шрот, макуха. Рослинні олії і маргаринова продукція використовуються в якості сировини на підприємствах хлібопекарської, кондитерської, овочеконсервної та інших галузей. Крім того, рослинні олії знаходять порівняно широке застосування при виробленні мила, миючих та косметичних засобів, медичних препаратів, оліфи та інших видів нехарчової (технічної) продукції. Продукти переробки олійної сировини (макухи і шроти) є високобілковими компонентами кормів в тваринництві, без яких неможливе створення повноцінних раціонів харчування худоби та птиці.

В сучасних умовах є значні резерви збільшення виробництва рослинних олій в Україні, поліпшення постачання всіх категорій споживачів продукцією олійно-жирового виробництва. Це можливо, зокрема, за рахунок нарощування ресурсів олійної сировини в результаті підвищення врожайності олійних культур і поліпшення їх якості, збільшення обсягів переробки сировини на спеціалізованих і високопродуктивних потужностях, що забезпечують підвищений вихід масла і його високу конкурентоспроможність. Підвищення ефективності

виробництва і переробки олійної сировини, в першу чергу насіння соняшнику, на частку якого припадає понад 85% валового збору насіння олійних культур, дозволить істотно знизити залежність від імпорту рослинних олій та інших олійних продуктів харчування, сприятиме зростанню продовольчої безпеки країни. Нарощування обсягів продукції олійно-жирового виробництва на основі підвищення ефективності виробництва і переробки олійного насіння означає і поповнення бюджету країни, збільшення доходів зайнятих в ньому працівників.

Таким чином, на сьогоднішній день залишається актуальною проблема підвищення ефективності та конкурентоспроможності виробництва і переробки будь-якої сільськогосподарської продукції, в тому числі і високоприбуткового соняшнику.

Загальним питанням підвищення ефективності агропромислового комплексу України в ринкових умовах присвячували свої праці провідні вітчизняні вчені-економісти: Андрійчук В.Г., Артикульний Л.О., Борщевский П.Л., Гайдуцький П.І., Гречкосій В.В., Єрмакова Т.Л., Колузанов К.В., Куліш М.Ю., Мармуль Л.О., Месель-Веселяк В.Я., Саблук П.Т., Сахацький М.П., Топіха І.Н., Трегобчук В.М., Пасхавер Б.Й., Юзефович А.Е., Прокопа І.В., Молдаван Л.В., Крисанов Д.Ф., Шубравська О.В., Попова О.Л., Скурська Н.М., Яровий В.Д., Ушкаренко Ю.В., Червен І.І., Шебанін В.С. та ін.

Окремі питання розвитку олійної промисловості України були розглянуті українськими економістами, такими як Адаменко Т., Дзюбак О., Гречкосій В.Д., Каретникова В.С., Кухта В.Г., Кучеренко С.Ю., Марченко В.В., Мельник І.І., Митченко О.О., Побережна А.А., Толкач М.І., Уланчук В.С., Ярмак А. та інші.

Але в сучасних ринкових умовах перед менеджментом підприємств виникає необхідність вибору та використання дієвого механізму управління підвищенням ефективності виробництва. В цей час більшість інструментальних засобів

(методів, моделей і методик), які на практиці сьогодні використовуються в Україні для оцінки, аналізу і планування ефективності виробництва в різних підкомплексах АПК, не зовсім пристосовані до вимог ринкової економіки.

Тому, на наш погляд, в умовах подальшого розвитку ринкових відносин в економіці АПК, проблема теоретичного і практичного удосконалення інструментальних складових механізму підвищення ефективності виробництва соняшнику з урахуванням його специфіки набуває особливої актуальності.

В зв'язку з цим пошук резервів та можливостей забезпечення стабільної прибутковості сільськогосподарських підприємств на інтенсивній основі, забезпечення споживчого продовольчого ринку якісною продукцією, а потреби переробних підприємств у екологічно чистій сировині в достатніх обсягах, власного ринку та розширення експорту – зумовлює необхідність подальшого дослідження проблем підвищення ефективності вирощування соняшнику.

Метою є обґрунтування теоретико-методичних засад і перспективних практичних напрямів підвищення економічної ефективності виробництва соняшнику в сільськогосподарських підприємствах, розробка системи заходів, спрямованих на підвищення економічної ефективності виробництва.

Для досягнення поставленої мети були поставлені та вирішені наступні **завдання**:

- вивчення теоретичних засад забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва;
- оцінка сучасного стану та тенденцій розвитку сфер виробництва та переробки соняшнику в Україні та світі;
- надання організаційно-економічної характеристики та аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства;
- оцінка економічної ефективності виробництва та реалізації соняшнику у підприємстві;
- аналіз розміру та структури витрат і виявлення резервів зниження собівартості виробництва соняшнику на

підприємстві;

– організаційно-економічне обґрунтування економічної ефективності виробництва соняшнику;

– обґрунтування заходів з підвищення ефективності вирощування соняшнику;

– запропонувати можливі напрямки підвищення економічної ефективності виробництва і переробки соняшнику на основі його інтенсифікації.

Об'єктом дослідження в дипломній магістерській роботі виступає процес удосконалення економічної ефективності вирощування соняшнику на матеріалах приватного підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні, дослідницько-аналітичні та проектно-рекомендаційні аспекти удосконалення економічної ефективності вирощування соняшнику в приватному підприємстві.

Методи дослідження. В процесі дослідження використовувались такі методи: абстрактно-логічний; графічний; розрахунково-конструктивний; статистико-економічний; системного та порівняльного аналізу, економіко-математичний та інші. Достовірність отриманих результатів, висновків і пропозицій підтверджується розрахунками, застосуванням значного фактичного матеріалу.

Інформаційна база дослідження. В ході написання дипломної магістерської роботи використовувались наступні інформаційні джерела: законодавчі та нормативно-правові акти України, річна звітність, фінансова звітність підприємства, планові та прогнозні показники, дисертації, монографії, наукові розробки, підручники, періодичні видання, журнали, збірники, статистичні дані, інформація з мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів дипломної магістерської роботи полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та прикладному опрацюванні шляхів удосконалення економічної ефективності при вирощуванні соняшнику. А саме:

– розкрито сутність ефективності виробництва в сфері вирощування соняшнику та переробки його насіння в ринкових умовах господарювання;

– визначено якісний і кількісний вплив факторів на підвищення ефективності виробництва на даному етапі господарювання;

– обґрунтовано основні напрями підвищення ефективності виробництва на основі інтенсивного (в тому числі інноваційного і ресурсозберігаючого) і екстенсивного розвитку;

– набуло подальшого розвитку систематизація доцільності заходів з підвищення ефективності вирощування соняшнику;

– обґрунтовано доцільність власної переробки частини вирощуваного соняшнику для виробництва соняшникової олії.

Практичне значення очікуваних результатів.

Дипломна магістерська робота виконана на матеріалах та на замовлення керівництва приватного підприємства. Результати дипломної магістерської роботи будуть використанні в подальшій виробничо-господарській діяльності підприємства. Висновки та пропозиції, одержані в процесі дослідження, спрямовані на створення та ефективне функціонування виробничо-господарської діяльності господарства та на прийняття конкретних управлінських рішень щодо розробки шляхів удосконалення організації виробництва та менеджменту при вирощуванні соняшнику.

Апробація результатів дослідження. Результати досліджень є основою для прийняття конкретних управлінських рішень щодо розробки шляхів підвищення економічної ефективності вирощування соняшнику. Основні положення досліджень опубліковані у Віснику СНТ ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ у 2018 році, Вип. 1, С. 77-79, та у Віснику СНТ ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ у 2018 році, Вип. 1, С. 79-80.

Структура та обсяг роботи. Дипломна магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків,

списку використаних джерел та додатків. Вона виконана на 110 сторінках комп'ютерного тексту, містить 24 таблиці та 4 рисунки. Список використаних джерел налічує 69 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретично-методичні засади ефективності вирощування соняшнику» розглянуто: теоретичні засади забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва; сучасний стан та тенденції розвитку сфер виробництва та переробки насіння соняшнику в Україні та світі.

У другому розділі «Комплексний аналіз економічної ефективності виробництва та реалізації соняшнику в приватному аграрному підприємстві»: надано організаційно-економічну характеристику та проведено аналіз виробничо-господарської діяльності приватного підприємства; здійснена оцінка економічної ефективності виробництва та реалізації соняшнику; проведено аналіз розміру та структури витрат і виявлення резервів зниження собівартості вирощування соняшнику в приватному підприємстві.

У третьому розділі «Основні напрями підвищення ефективності виробництва та переробки соняшнику» розглянуто: напрями підвищення ефективності вирощування соняшнику, обґрунтовано шляхи раціоналізації витрат та підвищення рівня їх окупності; організаційно-економічне обґрунтування економічної ефективності виробництва соняшнику.

ВИСНОВКИ

Результати проведених досліджень з теми дипломної магістерської роботи: «Удосконалення » дають змогу зробити

наступні узагальнені висновки теоретичного, методичного та прикладного характеру:

1. Встановлено, що найважливішими завданнями сільського господарства у галузі рослинництва є всемірне підвищення родючості ґрунтів і врожайності сільськогосподарських культур, зростання виробництва зерна, кормів та іншої продукції на основі застосування зональних науково обґрунтованих систем землеробства. До основних завдань галузі рослинництва на сучасному етапі можна віднести також: виробництво якісної, екологічно чистої продукції з мінімальними енергетичними і трудовими затратами, отримуючи при цьому максимальний приріст показників за одиницю часу на одиниці площі.

2. Український аграрний ринок сильно залежить від ситуації на світовому ринку, тому що більшість зерна та олійного насіння експортується за цінами, які формуються на міжнародних біржових майданчиках, а на їх рівень в свою чергу впливає загальносвітова тенденція із виробництва та споживання продукції. Упродовж 2016–2017 маркетингового року спостерігалися коливання цін на соняшник. З жовтня по листопад ціна на Роттердамській біржі на умовах доставка в порт призначення становила від \$413 за 1 тонну до \$423/т, а потім почала поступово знижуватися та досягла мінімального показника для даного періоду \$396/т в червні 2017 року. Загалом середня світова ціна на соняшник 2016–2017 МР становила \$408/т нижче порівняно з попереднім сезоном на 7,3%. В 2017 – 2018 МР планується коливання ціни на соняшник в межах \$395 до \$446 за тонну продукції.

На внутрішньому ринку України соняшник користується постійним попитом, про що свідчить постійне зростання закупівельних цін впродовж маркетингового сезону та їх утримання на високому рівні порівняно із зерном. За даними аналітичної агенції «АПК-Інформ», станом на 13 жовтня 2017 року рівень середньозважених закупівельних цін в Україні на соняшник становив 10,4 тис. грн/т. При цьому в тому ж сезоні відбувалися коливання цін від 9,8 (друга, третя

декада серпня) до 10,8 тис. грн/т (третя декада липня) . При цьому дешевим було насіння у північних регіонах, а найвищі ціни сформувалися у південних та центральних областях. Порівняно з відповідним періодом минулого року соняшник продавався дорожче на 3%. Надалі очікується поступове зростання цін. На це впливатиме девальвація гривні, а також підвищення попиту на внутрішньому та світовому ринках

3. Підвищення рівня інтенсифікації виробництва є однією з найважливіших проблем розвитку економіки на сучасному етапі. Під інтенсивною формою розширеного відтворення розуміють форму, за якої темпи росту показників виробництва, випереджають темпи росту витрат. Підвищення рівня інтенсифікації виробництва хоча і зумовлене науково-технічним прогресом, але здійснюється із залученням додаткових ресурсів і у кожний наступний період часу вимагає відповідних витрат.

Факторами підвищення рівня економічної ефективності інтенсифікації виробництва є: формування оптимального рівня забезпеченості технологічного процесу виробничими ресурсами; формування оптимальних співвідношень між основними і оборотними фондами; паритет цін на промислову та сільськогосподарську продукцію; впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу; використання добрив, засобів захисту рослин і тварин; рівень технології і організації виробництва; інвестиційний клімат; державна аграрна політика.

Виконання цих умов дасть змогу підвищити рівень розвитку сільського господарства України та зберігати сталі показники на довготривалий період.

4. Комплексний аналіз економічної ефективності виробництва та реалізації соняшнику на досліджуваному підприємстві свідчить про позитивну динаміку відтворення процесу виробництва. Загальна вартість валової продукції в постійних цінах реалізації збільшилась у 2016 році в порівнянні з 2012 роком на 86,5 %, а у поточних цінах у 4,14 рази, що пояснюється інфляційними процесами в

державі, пік яких прийшовся на 2015 рік. При цьому динаміка росту виробництва продукції в рослинництві є значно вищою ніж в галузі тваринництва, в постійних цінах майже в 2,5 рази, а в поточних в 2,7 рази. В той же час, внаслідок більш високого рівня товарності рослинницької продукції ніж тваринницької, обсяг реалізації першої за досліджуваний період зростав більш високими темпами.

5. На підприємстві за ряд останніх років спостерігається суттєве оновлення матеріально-технічної бази. Про це свідчить зокрема зростання на 100 га сільськогосподарських угідь майже у 3,5 рази вартості основних виробничих фондів і оборотних засобів у 2016 році у порівнянні із 2012 роком. Відмітимо збільшення в розрахунку на 100 грн. матеріальних витрат валової продукції у 2,86 рази, що без сумніву є позитивним явищем. Проте зростання вартості основних виробничих фондів і оборотних засобів за цей період було більш суттєвим ніж динаміка росту виробництва валової продукції, що і обумовило зниження цього показника у 2016 році в порівнянні з попереднім 2015 роком. Поряд із цим за ці роки спостерігається зростання виробництва валової продукції в розрахунку на одного середньорічного робітника більш ніж у два рази та на 100 га сільськогосподарських угідь з 804,26 грн. до 1382,01 грн. або на 71,84 %. Істотним також є підвищення рівня сукупної рентабельності на 39,53 відсоткових пунктів та норми прибутку на 27,81 відсоткових пунктів.

6. Досліджуване підприємство має низький рівень спеціалізації. На підприємстві виробляють та реалізують більше двадцяти видів сільськогосподарської продукції, основними з яких у 2016 році стали: молоко (33,09 %), цукрові буряки (16,28 %), соняшник (14,76 %), озима пшениця (12,13 %), м'ясо ВРХ (5,97 %) і кукурудза на зерно (5,01 %). В сукупності ці види продукції забезпечили 87,24 % в структурі виручки від реалізації у 2016 році, і така широка диверсифікація виробництва стала запорукою фінансової стабільності підприємства.

7. Розрахунок впливу чинників на відхилення фактичної суми прибутку від планової в 2016 році при виробництві озимої пшениці дозволяє констатувати позитивний вплив усіх чинників. Так, внаслідок збільшення обсягу реалізації було додатково отримано 510510,0 грн. прибутку, внаслідок зниження повної собівартості прибуток збільшився на 238640,0 грн., за рахунок підвищення цін реалізації – на 89050,0 грн. В цілому ж по озимій пшениці фактично було отримано прибутку на 10401,6 тис. грн. або на 8,76 % більше від плану.

8. Поглиблений аналіз обсягу та структури витрат на вирощування соняшнику в підприємстві в 2016 році продемонстрував, що основними статтями витрат в структурі виробничої собівартості є вартість мінеральних добрив і амортизаційні відрахування. Проте найбільшою є частка решти інших прямих та загальновиробничих витрат, які і обумовлюють фактичний рівень собівартості соняшнику, а відповідно – впливають на рівень її економічної ефективності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Кук О.С. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку олійних культур України / О.С. Кук // Вісник студентського наукового товариства навчально-наукового інституту бізнесу і менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства: збірник наукових праць. – Харків: ХНТУСГ, 2018. - Вип. 1. - С. 77-79

2. Кук О.С. Шляхи підвищення ефективності вирощування соняшнику в Україні / О.С. Кук // Вісник студентського наукового товариства навчально-наукового інституту бізнесу і менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства: збірник наукових праць. – Харків: ХНТУСГ, 2018. - Вип. 1. - С. 79-80.

АНОТАЦІЯ

Кук О.С. Удосконалення економічної ефективності вирощування соняшнику на матеріалах приватного підприємства

В дипломній магістерській роботі автором розглянуті теоретичні, методичні та практичні аспекти удосконалення економічної ефективності вирощування соняшнику. Вивчено сучасний стан та тенденції вирощування соняшнику в Україні та світі. Проаналізована динаміка економічної ефективності виробництва та реалізації соняшнику і виявлені резерви зниження його собівартості. Надані рекомендації щодо удосконалення ефективності вирощування соняшнику та обґрунтовані шляхи раціоналізації витрат та підвищення рівня їх окупності.

Ключові слова: економічна ефективність, витрати виробництва, собівартість, соняшник, олійне виробництво, беззбитковість, капітальні інвестиції, резерви підвищення.

SUMMARY

Stryhun D.V. Improving the economic efficiency of sunflower cultivation on the materials of a private enterprise.

In the master's thesis the author considers theoretical, methodological and practical aspects of improving the economic efficiency of sunflower cultivation. The current state and trends of sunflower cultivation in Ukraine and the world are studied. The dynamics of economic efficiency of production and sale of sunflower is analyzed and the reserves of reducing its cost are revealed. Recommendations for improving the efficiency of sunflower cultivation and reasonable ways to rationalize costs and increase their payback are given.

Key words: economic efficiency, costs of production, cost, sunflower, oil production, break-even, capital investment, growth reserves.

Комп'ютерний набір і верстка
О.С. Кук

Підп. до друку 05.11.2018. Формат 60x84 ¹/₁₆.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид.арк.0,9.
Наклад 10 прим. Замовлення № __

Надруковано в КП «Міська друкарня»
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44
Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія ДК № 3613 від 29.10.2009 р.